

Эталоном сладкого вкуса в китайском языке служит *мед* (蜂蜜 – фэнми) и *сахарный тростник*, где последний, как правило, обозначает успешную, богатую жизнь: 从梢儿吃甘蔗 — 一节比一节甜 — букв. *с самого начала есть сахарный тростник – чем больше ешь, тем он слаще* ‘состояние дел будет все больше и больше радовать’.

В китайских паремиях образ *соли* не однозначен. С одной стороны, она сравнивается с деньгами, предстает как необходимая вещь, без которой невозможен качественный результат ни в одном деле: 无盐不解淡 – букв. *как без соли блюдо не будет вкусным, так и без денег ничего нельзя сделать*. С другой стороны, *соль* переосмысливается как нечто мелкое, незначительное: 省了一把盐, 酸了一缸酱 – букв. *экономил ложку соли, но испортил чан сгущённой сои* ‘полученное не компенсирует потерянного’.

В русской и китайской традициях *соль* и *сладость* считаются основными качествами вкусной пищи, отсутствие которых делает блюдо безвкусным, пресным: 水火相成, 盐梅相成 — букв. *кулинария зависит от огня и воды, а вкус зависит от соли и сахара*. В силу этого они могут символизировать суть дела: 炒菜不放盐 — 淡而无味 – букв. *жарить блюда не разбрасывая соль – пресный и безвкусный* ‘у статьи или выражения поверхностное содержание’.

В китайской картине мира горький вкус, с одной стороны, символизирует тяжелую, полную лишений жизнь, а с другой, обладает лечебным эффектом. Горечь может приобретать значение препятствий, через которые необходимо пройти, чтобы достичь цели и понять истинный смысл жизни: 良药苦口 — букв. *эффективное лекарство обычно горчит*.

Признаки «сладкий», «горький», «жирный», «постный» выступают символически нагруженными как в русской, так и в китайской картине мира и осмысливаются на уровне противопоставлений «бедный – богатый», «скудный – изобильный», «пустой – полный», «счастливым – несчастливый», «приятный – неприятный», «легкий – трудный»: 白菜拌苦瓜 — 有苦有甜 — букв. *тыква горькая с капустой – и горький, и сладкий* ‘и страдание, и радость’; 吃过黄连的人, 刚吃过黄连吃蜜糖 — 苦尽甜来 — букв. *съесть китайский коптис и сразу съесть мёд – вслед за горем приходит радость* ‘наконец улыбнулось счастье’. В русском: *не отведав горького, не узнаешь и сладкого; ешь горькое, доберешься и до сладкого*.

Закключение. В результате анализа ФЕ русского и китайского языков мы пришли к выводу, что безэквивалентные единицы, представленные реалиями и лакунами, составляют обширный пласт во фразеологии двух языков (86,10% рус.; 76,12% кит.). Именно они наиболее ярко отражают и передают особенности образа жизни, истории, религии, способов мышления, характерных для носителей рассматриваемых языков.

1. Бао Хун. Национально-культурная специфика фразеологизмов в русском и китайском языках / Бао Хун // Фразеология в контексте культуры : сб.ст./ Рос. акад. наук, Ин-т языкознания, Проблем. группа «Общ. фразеология»; отв. ред. В.Н. Телия. – М., 1999. – С. 305–310.

2. Байрамова, Л.К. Лакунарные фразеологизмы и универсальные концепты языка /Л.К.Байрамова // Слово. Фраза. Текст: Сб. науч. статей к 60-летию А.М.Алексеевко. – М. : Азбуковник, 2002. – С. 41 – 46.

3. Цзян Сипин. Безэквивалентная лексика и фразеология в русском и китайском языках: автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Цзян Сипин; Санкт-Петербург. гос. ун-т. – Санкт-Петербург, 1995. – 16 с.

НАЦЫЯНАЛЬНА-КУЛЬТУРНЫ ЗМЕСТ УСТОЙЛІВЫХ ПАРАЎНАННЯЎ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

Мікуцкая І.Б.,

студэнтка 4 курса ВДУ імя П.М. Маішэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь

Навуковы кіраўнік – Арыямёнак Г.А., канд. філал. навук, дацэнт

Параўнанне як адзінка мовы і маўлення надзвычай выразна і ярка адлюстроўвае нацыянальныя адметнасці, светапогляд і менталітэт народа. Даследчыкі адзначаюць, што параўнанне – гэта самы ўніверсальны і самы відавочны элемент, які вызначае форму пазнання і гарантуе багацце яго зместу [2, с. 144]. Параўнальныя канструкцыі служаць сродкамі стварэння метафар, сімвалаў, стэрэатыпаў. Гэта абумоўлівае шырокае выкарыстанне параўнання як стылістычнага прыёму для больш эфектнага, вобразнага і экспрэсіўнага выказвання. Актуальнасць тэмы за-

ключаецца ў тым, што ўстойлівыя параўнанні з'яўляюцца надзвычай яркім вобразным сродкам мовы, гэта істотны фрагмент вербальнай культуры беларускага народа.

Мэта артыкула – выяўленне нацыянальна-маркіраванага зместу і культуралагічнай напоўненасці беларускіх народных параўнанняў.

Матэрыял і метады. Крыніцамі фактычнага матэрыялу паслужылі “Слоўнік фразеалагізмаў” І.Я. Лепешава ў 2-х тамах [1] і “Слоўнік беларускіх народных параўнанняў” [3]. Метады даследавання – аналіз слоўнікавых дэфініцый, апісальна-класіфікацыйны, стылістычны аналіз.

Вынікі і іх абмеркаванне. Асаблівасці народнай культуры часта непасрэдна выяўлены ў моўных адзінках і іх складніках. Шматлікія ўстойлівыя параўнанні змяшчаюць каштоўныя ў лінгвакультуралагічным плане кампаненты. Культурна маркіраваныя кампаненты ў складзе ўстойлівых параўнанняў можна падзяліць на некалькі груп.

1. Рэаліі вясковага побыту. Назвы прылад працы, пабудовы, абутку і інш. выкарыстоўваюцца пры апісанні здольнасцей, знешняга выгляду, стану, адметнасцей характару людзей: *дурны як абух* ‘пра дурнога, тупаватага чалавека’, *галава як цэбар* ‘пра чыюсьці вялікую галаву’, *хата што гумно* ‘пра вялікую і пуставатую хату’, *ляжаць як калода* ‘пра лянівага чалавека’, ‘пра хворага, што не ў стане рухацца’, *гнілою калодаю жыццё пражыць* ‘пра раўнадушнае, абьякавае жыццё каго-н.’, *як пень цераз калоду* ‘пра бесталковае, абьякое выкананне справы’, *круціцца як верацяно* ‘пра непаседлівага чалавека’, *круціцца як калаўрот* ‘пра надта мітуслівага, няўрымслівага, бойкага чалавека’, *худы як вераценца* ‘пра худзенькага невысокага хлопчыка’ і інш.

Для беларускага светапогляду характэрным з’яўляецца ўжыванне назваў абутку (*бот, лапць*) для ацэнкі разумовых здольнасцей: *галава як бот з левай нагі* ‘пра неразумнага чалавека’, *дурны што бот разінавы* ‘пра дурнога чалавека’, *дурны як бот дзіравы* ‘пра дурнога чалавека’; таксама для апісання ўзаемаадносін (*друзыць як бот з лапцём* ‘пра адсутнасць сяброўства’) і знешняга выгляду (*блішчаць як паваксаваны бот* ‘пра самазадаволенага і празмерна ўбранага’).

Для стварэння ўзмацняльнага эфекту пры апісанні знешнасці ці паводзін выкарыстоўваецца вобраз прыродных стыхій: *дзеўка як агонь* ‘пра здатную, прыгожую дзяўчыну’, *вочы блішчаць як агні* ‘пра чый-н. гнеўны погляд’, *цёмны бы зямля* ‘пра чалавека, счарнелага ад хваробы, няшчасця’, *выскачыць як з агню* ‘пра разгарачанага чалавека, які доўга спрачаўся ці сварыўся’, *быстры як агонь* ‘пра вельмі хуткага, імклівага чалавека, жывёлу’, *гарачы як агонь* ‘пра запальчывы, гарачы характар’, *хлопец як агонь* ‘пра гарачага хуткага хлопца’, *чорна як зямля* ‘пра брудную вопратку; пра жанчыну, што моцна перажывае, бядуе’. Прывычным з’яўляецца выкарыстанне апазіцый семантычнай процілегласці: *жыць як агонь з вадою* ‘жыццё несумяшчальных па характары людзей’, *як неба з зямлёй* ‘пра зусім розных, процілеглых людзей, прадметы, падзеі’.

2. Назвы звычайу і святаў беларускага народа. Большая частка ўстойлівых параўнальных канструкцый, якія ўтрымліваюць маркеры культурнага жыцця беларускага народа, ствараюць эмацыянальна станоўчыя вобразы: *такая пацеха як на святога Вайцеха* ‘пра вялікае святкаванне, веселосць’, *разгуляцца як ваўкі ў Піліпаўку* ‘пра людзей, што празмерна разышліся, разгуляліся’, *пад’есці як на Вялікдзень* ‘пра сытнае, добрае сталаванне’, *добра як на дажынках* ‘пра вясёлае і шчодрое частаванне’, *на сталае як на Дзяды* ‘пра багаты стол, застаўлены стравамі’, *яды як на Дзяды, а работы як у нядзелю* ‘пра вельмі прывабную сітуацыю, калі і работы няма, і стол багаты’, *жыць як баран да Пакроў* ‘пра бесклапотнае жыццё, калі не думаюць пра будучыню’.

Устойлівыя параўнанні з назвамі святаў і звычайу могуць характарызаваць часавыя параметры (*спаць як дзяўчаты на Купалле* ‘пра невялікую працягласць сну ці яго адсутнасць’, *як ад куці да Каляд* ‘пра нядоўгі, кароткі прамежак часу’), абрады (*праходзіць Пакрова – раве дзеўка бы карова* ‘пра падрыхтоўку дзяўчыны да плачу на вяселлі альбо пра дзеўку, якая на гэты год засталася нявысватанай’), недарэчнасць (*весяліцца як Міцька на Радаўніцу* ‘пра чыюсьці недарэчную веселосць’).

Нацыянальная памяць беларусаў захавала звесткі пра часы сацыяльнага прыгнёту, таму ва ўстойлівых параўнаннях замацавалася адмоўная канатацыя вобразы пана: *да людзей як пан, а ў хаце як хам* ‘пра чалавека, што ветлівы на людзях і грубіян дома’, *жыць як пан* ‘пра чалавека,

што багата, лёгка жыве’, *вылежвацца як пан* ‘пра чалавека, што адпачывае, нічога не робіць’, *ласы як пан на каўбасы* ‘пра чалавека, які да нечага вельмі ахвочы’.

3. Рэлігійныя персанажы. Пры выражэнні станоўчых або адмоўных адносін да рэлігіі праз характарыстыку якасці жыцця амаль заўсёды ўжываецца вобраз *Бога*: *бяспечны як у Бога за плячыма (дзвярыма)* ‘пра бесклапотнага чалавека, які жыве заможна і ў поўнай бяспецы’, *жыць (сядзець) як у Бога за пазухай* ‘пра спакойнае, ціхае жыццё, без асаблівых клопатаў і трывог’, *жыць як у Бога ў вусе* ‘пра спакойнае, ціхае жыццё’, *сядзець як у Бога не прыняты* ‘пра разгубленага, забедавалага, што не трапіў у рай’, *глухі як бог* ‘пра чалавека, да якога колькі ні звяртайся, а адказу не пачуеш’, *Бога прасіць што рэшатам ваду насіць* ‘пра бяссэнсавасць пасіўнага спадзявання на Бога, удачу’.

Часам пры параўнанні выкарыстоўваюцца вобразы святых, Багародзіцы і інш.: *набожны як святога Юр’я конь: ён да касцёла, а ён да кабылы* ‘пра зусім не набожнага чалавека’, *камандаваць як Ілля хмарамі* ‘пра чалавека, які любіць камандаваць, грозна распараджацца’, *сядзець як Багародзіца* ‘пра кагосьці, хто сядзіць склаўшы рукі’.

4. Міфалагічныя, фальклорныя персанажы. Адметным для беларускага светапогляду з’яўляецца тое, што героі фальклорных твораў ці міфалогіі пераважна даламагаюць стварыць адмоўную характарыстыку знешняга выгляду (*глядзець ваўкалакам* ‘пра нейчы злосны, насуплены, варожы пагляд’, *страшная як ведзьма* ‘пра жанчыну з непрывабнай, неахайнай знешнасцю’, *як кікімара балотная* ‘пра неахайную, дрэнна апранутую, непрывабную жанчыну’, *хадзіць як русалка* ‘пра непрычасаную жанчыну’), паводзін ці маральных якасцей (*мае смак бы да конай ваўкалак* ‘пра чалавека, якога цягне да нечага шкоднага’, *хадзіць як ведзьма на Купальскага Івана* ‘пра жанчыну, што стараецца зрабіць нешта шкоднае, нядобрае’, *насіцца як чорт з лялькаю* ‘пра чалавека, які надта носіцца з нейкім клопатам, дакучае іншым’, *скурчыцца як чорт пад крыжам* ‘пра чалавека, які нечага баіцца’, *сказаў як нячысцік плюнуў* ‘пра слова благое, злое, блюзнерскае’, *перанімаць як заморская кікімара* ‘пра чалавека, што безразважліва кагосьці капіруе’, *гойдацца бы русалка на вярбе* ‘пра кагосьці, хто не пасядзіць роўна, калышацца, гойдаецца’).

Заклучэнне. Культуралагічная каштоўнасць беларускіх народных параўнанняў выяўляецца як праз цэласны змест і прагматыку ідыём, так і праз нацыянальна маркіраваныя кампаненты ўстойлівых кампаратываў. Да такіх кампанентаў адносяцца назвы прылад працы, прыродных стыхій, звычайў і святаў, найменні пабудоў, абутку або адзення, міфалагічных і фальклорных, рэлігійных персанажаў, а таксама анамастычныя адзінкі.

1. Лепешаў, І.Я. Слоўнік фразеалагізмаў: у 2 т. / І.Я. Лепешаў. – Мінск: Беларус. Энцыкл. імя П. Броўкі, 2008. – Т. 1. – 672 с.; Т. 2. – 704 с.

2. Маслова, В.А. Лінгвокультуролагія / В.А. Маслова. – М.: Изд. центр «Академия», 2001. – 208 с.

3. Слоўнік беларускіх народных параўнанняў / уклад. Т.В. Валодзіна, Л.М. Салавей. – Мінск: Беларуская навука, 2011. – 482 с.

ВЫТВОРНЫЯ ЎЛАСНЫЯ АСАБОВЫЯ ІМЁНЫ Ў ПАРЭМІЯЛАГІЧНЫХ АДЗІНКАХ: СТРУКТУРА, ФУНКЦЫЯНАВАННЕ

Мураўёва І.А.,

выпускніца ВДУ імя П.М. Маішэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь

Навуковы кіраўнік – Семянькова Г.К., канд. філал. навук, дацэнт

У склад у парэміялагічных адзінках (далей – ПА) нярэдка ўваходзяць ўласныя асабовыя імёны (далей – УАІ) у поўнай, размоўна-бытавой ці іншай форме. Выбар імені і яго формы часам прадыхаваны тэмай ці рыфмай ПА (*На Беларусі ўсе Марусі; Багаты Цімошка: сабака ды кошка*) або асаблівасцямі моўнай сістэмы (*Разумны, як Гаўрыла з Полацку; Міллян рэпу жэрэ, Андрэй каноплі трэ; 3 богам, Хадоська, калі людзі трапляюцца*). *Актуальнасць* нашага даследавання ў тым, што вывучэнне такіх ПА дазволіць больш глыбока пазнаць светапогляд беларусаў, яго сувязь з навакольным асяроддзем.

Мэта артыкула – выяўленне асаблівасцяў структуры і функцыянавання вытворных уласных асабовых імён у беларускіх ПА.